

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.4

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2022.7>*С. А. Потапенко**доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», адвокат,
доцент кафедри цивільного, господарського і трудового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму
orcid.org/0000-0003-3447-5971*

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІНИ МЕЖ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

У статті проаналізована історія розвитку правового регулювання визначення та встановлення меж населених пунктів на теренах України з 1922-2023 роки. В історичній ретроспективі розглянуті положення нормативно-правових актів України та технічних норм, які визначають види містобудівної документації та документації із землеустрою на підставі якої визначаються існуючі та проектні межі населених пунктів, а також відбувається їхня фіксація. Виокремлено компетентні органи, які приймають рішення про встановлення та зміну меж сіл, селищ, міст у конкретно-історичні періоди. Аргументовано, що рішення компетентного органу про затвердження проектної документації, якою визначаються межі населеного пункту, за своєю правовою природою є лише завершальним етапом у процесі її розроблення, а тому не призводить до встановлення або зміни меж села, селища, міста. Констатовано, що при зміні меж населених пунктів шляхом включення або виключення з їх складу частин територій інших населених пунктів не завжди розроблялась та затверджувалась проектна документація. Наголошено, що з 01.01.2013 року уведений новий принцип складання проекту землеустрою щодо встановлення та зміни меж населених пунктів у паперовій та електронній (цифровій) формах з урахуванням їх генеральних планів та внесення відомостей про встановлену межу до Державного земельного кадастру. Підкреслено, що з 01.01.2013 року відомості про встановлені межі населених пунктів за раніше чинним законодавством можуть вноситися до Державного земельного кадастру лише шляхом розроблення нового генерального плану населеного пункту та проекту землеустрою щодо встановлення або зміни його меж.

З проведеного аналізу нормативно-правових джерел складено таблицю, в якій наведено хронологію правового регулювання порядку визначення та встановлення (зміни) меж населених пунктів та виокремлено вісім основних періодів.

Ключові слова: територія, межа адміністративно-територіальної одиниці, генеральний план населеного пункту, проект землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населеного пункту, державний земельний кадастр.

Potapenko S. A. EVOLUTION OF LEGAL REGULATION OF ESTABLISHING AND CHANGING THE BOUNDARIES OF SETTLEMENTS

The article is devoted to analyses the history of the development of legal regulation of determination and establishment of boundaries of settlements in the territory of Ukraine from 1922-2023. The historical retrospective deals with the provisions of normative legal acts of Ukraine and technical norms, which determine the types of urban planning documentation and land management documentation on the basis of which the existing and project boundaries of settlements are determined, and their fixation takes place. It is separated the competent authorities that decide on the establishment and change of boundaries of villages, settlements, cities in specific historical periods are distinguished. It is argued that the decision of the competent authority to approve the project documentation, which defines the boundaries of the settlement, is only the final stage in the process of its development, and therefore does not lead to the establishment or change of boundaries of the village, settlement, city. It is stated that when the boundaries of settlements change by inclusion or exclusion of parts of the territories of other settlements were not always developed and approved project documentation. It is emphasized that from 01.01.2013 a new principle of drafting of land management was introduced on the establishment and change of boundaries of settlements in paper and electronic (digital) forms, taking into account their master plans and entering information about the established limit in the State Land Cadastre. It is emphasized that from 01.01.2013 information on the established boundaries of settlements under the previously current legislation can be entered into the State Land Cadastre only by developing a new master plan of the settlement and the land management project for establishing or changing its boundaries.

From the analysis of regulatory sources, a table is drawn up, which presents the chronology of legal regulation of the procedure for determining and establishing (changes) of boundaries of settlements and distinguished eight main periods.

Key words: territory, boundary of administrative-territorial unit, master plan of settlement, project of land management for establishment (change) of boundaries of settlement, state land cadastre.

Постановка проблеми. За інформацією Держгеокадастру станом на 27.01.2020 року в Україні з 28299 налічуваних населених пунктів (без урахування населених пунктів, розташованих в Автономній Республіці Крим (далі – АРК) та на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей) межі встановлені у 21702 населених пунктах, що становить 76,7% від їх загальної кількості, а до Державного земельного кадастру (далі – ДЗК) внесені відомості лише про межі 6060 населених пунктів [1]. Разом з тим, відсутність у ДЗК інформації про межі інших 15642 населених пунктів не виключає факту їх встановлення (зміни) у порядку, передбаченому раніше чинним законодавством, зокрема на підставі затверджених: проекту планування і забудови населеного пункту, техніко-економічних основ (обґрунтування) розвитку міста, генерального плану населеного пункту або проекту встановлення меж сільського населеного пункту. Зазначене на практиці часто призводить до неврахування чинних меж суміжних населених пунктів під час їх зміни у бік їх збільшення шляхом включення частини їх території до іншого населеного пункту, що призводить до виникнення земельних спорів. В цьому зв'язку для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які приймають рішення про встановлення (зміну) меж населених пунктів та затвердження відповідної містобудівної документації та документації із землеустрою (далі – земельпорядна документація) при вирішенні цих питань неминуче виникає необхідність аналізувати масиви нормативно-правових актів та технічних документів колишньої Української Соціалістичної Радянської Республіки (далі – УСРР та УРСР (після 1937 року)), які регулюють (регулювали) порядок визначення, встановлення (зміни) меж сіл, селищ, міст з врахуванням їх дії в часі.

Дослідження правового регулювання та діяльності компетентних органів по визначенню та фіксації меж територій населених пунктів в історичній ретроспективі та в сучасний період має теоретичне та практичне значення. Теоретично це дозволить сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо встановлення (зміни) меж населених пунктів, в яких застаріла або відсутня відповідна містобудівна документація, а також визначить певні критерії для вирішення земельних спорів, які виникають щодо розмежування територій сіл, селищ та міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методичні принципи реформування системи адміністративно-територіального устрою (далі – АТУ) України розкриваються у роботах Р. Губаня, Я. Верменич, Л. Матвієнка, І. Кресіної, Б. Калиновського, А. Москалюка, Н.С. Зелінської, М.І. Росенка та інших вчених. Правовий

режим встановлення та зміни меж АТО, методологічні основи їх формування розглядали А. Третяк, Р. Третяк, В. Другак [2]. А. Мартін аналізуючи проблеми встановлення меж АТО в Україні пропонує ввести правило пріоритетності меж АТО вищого рівня, оскільки межа населеного пункту може співпадати та одночасно призводити до зміни меж району або області [3]. А. Ріпенко серед проблемних питань правового забезпечення зміни меж міст в Україні акцентує увагу на необхідності визначення чітких критеріїв погодження зміни меж міст з боку органів влади суміжних одиниць та механізму компенсації за передачу частин своїх територій [4]. В іншій праці А. Ріпенко, Ю. Яремко та І. Песков аналізують містобудівну та земельпорядну документацію, яка може використовуватися при визначенні меж АТО та при проведенні судової експертизи відповідної земельпорядної документації, а також наводять періодизацію порядку встановлення меж населених пунктів з 1970–2019 роки [5]. Зазначені питання також досліджували і інші вчені. Але малодослідженим залишається період правового регулювання визначення та встановлення (зміни) меж населених пунктів з 1922–1971 роки та з 2019 року дотепер.

Метою статті є аналіз правового регулювання порядку визначення та встановлення (зміни) меж населених пунктів в Україні в історичній ретроспективі (з 1922 року) і в сучасний період та викладення пропозицій щодо удосконалення вирішення цих питань в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Земельний кодекс (далі – ЗК) Української Соціалістичної Радянської Республіки (далі – УСРР та УРСР (після 1937 року)) 1922 року закріпив порядок здійснення землеустрою (п. 168-177), запровадив процедуру визначення та встановлення (зміни) меж міст та волостей (п. 146-148, 168, 176), а не їх межування, як це було раніше [6]. Питання про визначення та встановлення меж міста могло порушуватися відповідною міською радою або Народним Комісаріатом Внутрішніх Справ (далі – НКВС) та здійснювалося шляхом розроблення, погодження (заінтересованими суб'єктами) та затвердження проекту землеустрою, спочатку вищестоящими радами та обов'язково Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом (далі – ВУЦВК). Визначені межі території міста на місцевості закріплювалися межовими знаками з державним гербом УСРР, а потім УРСР (п. 191). Основним покликанням цих процесів була необхідність визначення дійсних меж міст після жовтня 1922 року на підставі документів та планів дореволюційного часу.

З 1929 року урядом УСРР було запроваджено необхідність розроблення проектів планування та забудови міст та селищ міського типу [7; 8], якими визначалися існуючі та проектні межі населе-

них пунктів. Генеральний план населеного пункту був одним із розділів у складі даної містобудівної документації. З 1924 по 1937 роки межі населених пунктів встановлювалися та змінювалися за рішенням ВУЦВК переважно шляхом включення до його території або виключення з її складу територій (або їх частин) інших населених пунктів. З прийняттям Конституції УРСР 1937 року вирішення питань встановлення (зміни) меж міст було віднесено до компетенції Верховної Ради (далі – ВР) УРСР, а інших населених пунктів – до відання обласних рад депутатів трудящих [9]. З 04.09.1956 року питання щодо зміни меж міст та інших населених пунктів сільських і селищних рад до складу інших районів в межах однієї області за постановою Президії Верховної Ради УРСР були передані (делеговані) на вирішення виконавчих комітетів обласних рад депутатів трудящих [10].

За постановою Ради Народних Комісарів (далі – РНК) УРСР № 545 від 05.06.1939 року всі проекти планування населених пунктів підлягали затвердженню урядом УРСР [11]. В 1955 році Радою Міністрів (далі – РМ) УРСР були затверджені нові положення про порядок розроблення, погодження і затвердження проектів планування міст і селищ [12; 13], а процедура їх розробки згодом була унормована будівельними нормами (далі – БН) 41-58 [14], БН 107-60 [15], будівельними нормами і правилами (далі – БНП) П-К.2-62 [16], БН 345-66 [17]. Згодом БНП П-60-75 [18] та БН 38-82 [19] уніфікували порядок розроблення, погодження, затвердження та склад схем і проектів районної планування та планування і забудови для всіх населених пунктів.

Вперше детальна процедура визначення та встановлення (зміни) меж сіл, селищ, міст та інших АТО була регламентована Положенням про порядок перетворення, обліку, найменування та реєстрації населених пунктів, а також вирішення деяких інших адміністративно-територіальних питань в УРСР від 28.06.1965 року [20] (далі – Положення вирішення питань АТУ 1965). Цим документом був передбачений перелік документів, які подаються для вирішення питань АТУ (довідка з обґрунтуванням доцільності зміни території населеного пункту, його економічна характеристика в існуючих та нових межах (кількість населення, територія, площа земель, кількість рад, населених пунктів, колгоспів, радгоспів, підприємств, культурно-освітніх та медичних установ, побутових закладів, торгових одиниць), схематична карта населеного пункту в існуючих та проектних межах, характеристика їх шляхів сполучення та електрозв'язку, відстань до райцентру та до найближчої залізничної станції).

Слід звернути увагу, що прийняті в період з 1929 по 1965 роки наведені нормативно-правові акти колишньої УРСР, які регулювали

порядок визначення та фіксації меж населених пунктів та розроблення відповідної містобудівної та землепорядної документації не узгоджувалися з положеннями застарілого на той час ЗК УРСР 1922 року [6], на заміну якому був прийнятий ЗК УРСР 1970 року [21], який набрав чинності з 01.01.1971 року. Цей Кодекс фактично уніфікував усталену на той час практику вирішення зазначених питань та закріпив, що межа міста визначається на основі генерального плану або техніко-економічних обґрунтувань розвитку міста, а встановлюється: для міст районного підпорядкування – виконавчими комітетами (далі – виконком) обласних рад депутатів трудящих (до 1981 року); для міст республіканського та обласного підпорядкування – Президією ВР УРСР (ст. 85). В свою чергу, межі селищ та сіл (далі також – сільські населені пункти) визначаються проектами планування та забудови (для неперспективних – проектами внутрішньогосподарського землеустрою), які затверджуються виконкомом обласних рад депутатів трудящих (ст. 105). З набранням чинності Положення про порядок вирішення питань АТУ УРСР 1981 року [22] (далі – Положення про вирішення питань АТУ 1981), межі всіх міст встановлювалися виключно Президією ВР УРСР.

Деякий новий порядок визначення та встановлення (зміни) меж населених пунктів був впроваджений ЗК України 1990 року [23], за яким межі міста визначаються проектом планування і забудови міста або техніко-економічним обґрунтуванням розвитку міста, а встановлюється (змінюється) за рішенням ВР України (ст. 63). Межі селища міського типу визначаються за проектом його планування та забудови або плану земельно-господарського устрою території, а встановлюються (змінюються) обласною радою народних депутатів (ст. 64). Ну а межі інших населених пунктів встановлюються (змінюються) районною радою або міською радою, в адміністративному підпорядкуванні якої є район (ст. 65). Тут зазначимо, що ст. ст. 63 – 65 ЗК України 1990 року [23] не передбачали виключного переліку містобудівної або землепорядної документації на підставі якої визначалися межі населених пунктів, адже на практиці також бралися до уваги затверджені генеральні плани сіл, селищ та міст.

Деякі питання встановлення (зміни) меж сільських населених пунктів також були регламентовані Технічними вказівками по складанню проектів встановлення меж сільських населених пунктів, затвердженими Державним комітетом по земельним ресурсам України від 30.10.1991 року [24]. Згідно цих Технічних вказівок проекти встановлення меж сільських населених пунктів обов'язково повинні включати положення техніко-економічних обґрунтувань розвитку сільських населених

пунктів і проекти їх планування та забудови, вони затверджувалися районними радами, що узгоджувалося з приписами ЗК України 1990 року.

Варто усвідомлювати, що до 01.01.2013 року, жодними нормативно-правовими актами колишньої УРСР та незалежної України не було передбачено, що рішення компетентного органу про затвердження проекту планування та забудови населеного пункту, техніко-економічних основ (обґрунтування) розвитку міста, генерального плану населеного пункту, плану земельно-господарського устрою території одночасно є рішенням про встановлення або зміну меж відповідного населеного пункту. За своєю правовою природою таке рішення було лише завершальним етапом у процесі розроблення містобудівної або земельно-порядної документації, якою визначені існуючі та проектні межі населеного пункту та у зв'язку з прийняттям якого дана проектна документація власне набирала чинності. Разом з тим, це також був і етап в процесі планового встановлення (зміни) меж населеного пункту, оскільки саме з врахуванням наведеної проектної документації готувалась та подавалась до компетентного органу довідка з обґрунтуванням доцільності встановлення або зміни території населеного пункту та схематична карта з пропонуваними змінами. Приміром, Указом Президії ВР УРСР від 11.03.1987 року № 3687-XI в межі м. Комсомольська Полтавської області були включені с. Золотнишине Комсомольської міськради і с. Низи Дмитрівської сільради з прилеглими землями загальною площею 1340,6 га та землі промислової зони площею 6385,6 га, які за генеральним планом розвитку міста передбачалося використати під промислове, житлове будівництво та зону відпочинку [25].

Водночас, не завжди при зміні меж населених пунктів розроблялась та затверджувалась містобудівна або земельнопорядна документація. Такі випадки траплялися при поділі, виділі, об'єднанні або ліквідації інших АТО, що потрібно було робити оперативно та швидко. В такий спосіб за постановою Президії ВУЦВК від 23.08.1934 року у зв'язку із розформуванням Богунської сільради територію с. Богунь було включено у смугу м. Житомир [26], в 21.11.1949 році за Указом Президії ВР УРСР з міської смуги м. Біла Церква Київської області були виділені села Заріччя та Роток в самостійні села [27], Указом Президії ВР УРСР від 26.02.1968 року в смугу м. Вінниця було включено частини с. Вінницьки Хутори Вінницько-Хутірської сільради та с. Сабарів Прибузької сільради і с. Тяжидів Стадницької сільради Вінницького району [28].

Слід визнати, що всі інші процедури, пов'язані будь-то з інвентаризацією земель населеного пункту, при якій відновлюються межі населеного пункту, або уточнення їх меж перед проведен-

ням перепису населення, яке це було приміром 1970 та 1985 роках, в наслідок яких на практиці виконками обласних рад затверджували акти по уточненню меж міських, селищних рад, юридично не призводять до встановлення або зміни меж територій населених пунктів.

Нова концепція регулювання питань встановлення та зміни меж населених пунктів та інших АТО встановлена ЗК України 2001 року [29], який набрав чинності 01.01.2002 року. Даний Кодекс закріпив, що межі району, міста, району в місті, селища, села встановлюється і змінюється за проектами землеустрою (а не містобудівної документації, як було раніше), які розробляються з врахуванням генерального плану населеного пункту і техніко-економічних основ їх розвитку (тільки до 01.01.2013 року) та посвідчуються державним актом України, форма та порядок видачі якого мали встановлюватися ВР України (втратило чинність з 27.06.2015 року). Склад та зміст проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населеного пункту та порядок його розроблення визначений Законом України «Про землеустрій» (ст. 46) [30] (далі – Закон № 858-VI).

Абзацом 3 п. 8 Перехідних та Прикінцевих положень Закону України «Про Державний земельний кадастр» [31] (далі – Закон № 3613-VI) встановлено, що відомості про АТО, встановлені до набрання чинності Законом № 3613-VI, вносяться до ДЗК на підставі проектів формування території і встановлення меж сільських, селищних рад або інших матеріалів, за якими відповідно до законодавства, що діяло на момент їх затвердження, здійснювалося встановлення (зміна) їх меж. А у разі відсутності таких матеріалів і до моменту внесення до ДЗК відомостей про межі сіл, селищ, міст на підставі документації із землеустрою.

З 01.01.2013 року уведений принцип складання проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населених пунктів у паперовій та електронній (цифровій) формах з врахуванням їх генеральних планів населених пунктів та внесення відомостей до ДЗК про встановлені (змінені) межі населеного пункту за результатами чого формується відповідний Витяг [32]. Наведені зміни визначили «долю» всієї раніше затвердженої містобудівної та земельнопорядної документації.

Відтоді, відомості про встановлені межі населених пунктів за раніше чинним законодавством можуть вноситися до ДЗК лише шляхом розроблення нового генерального плану населеного пункту (станом на 2019 рік потребували оновлення, внесення змін або нового розроблення генеральні плани: міст обласного значення – 23 (17,7 % від загальної кількості); міст районного значення – 91 (37,1 %); селищ міського типу – 373 (54,9 %); сільських населених пунктів 22801 (85,0 %) [33]) та проекту землеустрою щодо встановлення (змі-

ни) меж населеного пункту. Наразі, з поміж іншої містобудівної та землевпорядної документації, при встановленні (зміні) меж населених пунктів, також має враховуватися положення затвердженого комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади (далі – комплексний план), які розробляються відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [34], Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації 2021 року [35] (далі – постанова № 926) та нових ДБН 2.2-12:2019 [36], ДБН. Б.1.1-13:2021 [37] та ДБН. Б.1.1-14:2021 [38].

Особливість генерального плану населеного пункту полягає в тому, що він містить існуючу та проекту межу села, селища, міста. Після його затвердження набирають чинності лише положення в існуючих межах (раніше встановлених) відповідного села, селища, міста, а після затвердження проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) меж та внесення відомостей про це до ДЗК – вступають в силу положення генерального плану у проектних межах. На практиці узгодження з органами місцевого самоврядування суміжних територіальних громад питань встановлення (зміни) меж населеного пункту, має розпочинатися ще на стадії розроблення генерального плану населеного пункту, в частині вре-

гулювання питань щодо територій спільних інтересів, шляхом прийняття сільською, селищною, міською радою рішення про погодження відповідного проекту. Розроблений з врахуванням цієї містобудівної документації проект землеустрою щодо встановлення (зміни) меж села, села, міста погоджується в такий самий спосіб. Питання передачі частини території від одного населеного пункту до іншого при зміні (збільшенні) меж відповідного села, селища, міста вирішуються шляхом погодження розробленого проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населеного пункту.

На території АРК з червня 1999 року рішення про розроблення і затвердження містобудівної документації та встановлення меж сіл та селищ приймає ВР АРК [39; 40]. На територіях, де проводилась антитерористична операція рішення з 28.02.2015 року зазначені рішення також могли приймати військово-цивільна адміністрація (далі – ВЦА) області або району, а з березня 2022 року в період воєнного стану – військова адміністрація (далі – ВА) області або району [41].

Висновки. З проведеного аналізу вищезазначених нормативно-правових актів спробуємо в таблиці 1 навести хронологію правового регулювання порядку визначення та встановлення (зміни) меж населених пунктів.

Таблиця 1

Нормативно-правові акти, які регулюють порядок встановлення (зміни) меж населеного пункту та розроблення проектною документації	Компетентний орган, який приймає рішення про встановлення (зміну) меж населеного пункту	Вид проектною документації з врахуванням якої встановлюються (змінюються) або визначаються межі населеного пункту
1922–1937: ЗК УСРР 1922; Положення про ВУЦВК від 12.10.1924; постанова НКВС УСРР від 24.04.1929; постанова ЦВК та РНК СРСР від 27.07.1933 №70/1219;	межі міст, селищ та сіл: ВУЦВК	На підставі: проекту землеустрою З врахуванням: проекту районної планівки; проекту планівки і забудови населеного пункту; генерального плану населеного пункту;
1937–1956: Конституція УРСР 1937; ЗК УРСР 1922; постанова ЦВК та РНК СРСР від 27.07.1933 р. № 70/1219; постанова РНК від 05.06.1939 № 545; постанова РМ УРСР від 15.06.1955 № 777; постанова РМ УРСР від 28.09.1955 № 1195;	межі міст: Президія ВР УРСР межі селищ та сіл: обласна рада депутатів трудящих (виконком)	На підставі: проекту землеустрою З врахуванням: схеми або проекту районної планівки; проекту планівки і забудови населеного пункту; генерального плану населеного пункту;
1956–1965: Конституція УРСР 1937; ЗК УРСР 1922; постанова РМ УРСР від 15.06.1955 № 777; постанова РМ УРСР від 28.09.1955 № 1195; Постанова Президії ВР УРСР від 04.09.1956; БН 41-58; БН 107-60; БНІП П-К.2-62;	межі міст республіканського значення: Президія ВР УРСР межі міст обласного та районного значення, межі селищ та сіл: обласна рада депутатів трудящих (виконком)	На підставі: проекту землеустрою З врахуванням: схеми або проекту районної планівки; проекту планівки і забудови населеного пункту; генерального плану населеного пункту;

Продовження таблиці 1

1	2	3
<p>1965–1971: Конституція УРСР 1937; ЗК УРСР 1922; постанова РМ УРСР від 15.06.1955 № 777; постанова РМ УРСР від 28.09.1955 № 1195; Положення про вирішення питань АТУ 1965; БН 41-58; БН 107-60; БНП П-К.2-62; БН 345-66;</p>	<p>межі всіх міст: Президія ВР УРСР</p> <p>межі селищ та сіл: обласна рада депутатів трудящих (виконком)</p>	<p>На підставі: довідки з обґрунтуванням потреби встановлення або зміни території населеного пункту; З врахуванням: схеми або проекту районної планівки; проекту планівки і забудови населеного пункту; генерального плану населеного пункту;</p>
<p>1971–1981: Конституція УРСР 1937; Конституція УРСР 1978; ЗК УРСР 1970; постанова РМ УРСР від 15.06.1955 № 777; постанова РМ УРСР від 28.09.1955 № 1195; БН 41-58; БН 107-60; БНП П-К.2-62; БН 345-66; БНП П-60-75; Положення про вирішення питань АТУ 1965;</p>	<p><u>межі міст обласних центрів, міст обласного підпорядкування, які мають особливе промислове або історичне значення та міст республіканського значення:</u> Президія ВР УРСР</p> <p><u>межі інших міст обласного та районного значення та межі селищ і сіл:</u> обласна рада депутатів трудящих (виконком)</p>	<p>На підставі: довідки з обґрунтуванням потреби встановлення або зміни території населеного пункту; <u>Визначаються:</u> проектом планівки і забудови населеного пункту; генеральним планом населеного пункту; техніко-економічними основами розвитку міста; проектом внутрішньогосподарського землеустрою території (для неперспективних сіл); З врахуванням: схеми або проекту районної планівки;</p>
<p>1981–1990: Конституція України 1978; ЗК УРСР 1970; БНП П-60-75; БН 38-82; Положення про вирішення питань АТУ 1981;</p>	<p>межі всіх міст: Президія ВР УРСР</p> <p>межі селищ та сіл: обласна рада народних депутатів (виконком)</p>	<p>На підставі: довідки з обґрунтуванням потреби встановлення або зміни території населеного пункту; <u>Визначаються:</u> проектом планівки і забудови населеного пункту; генеральним планом населеного пункту; техніко-економічними основами розвитку міста; проектом внутрішньогосподарського землеустрою території (для неперспективних сіл); З врахуванням: схеми або проекту районної планівки;</p>
<p>1990–2002: Конституція УРСР 1978; Конституція УРСР 1996; Конституція АРК 1998; ЗК УРСР 1990; БНП П-60-75; БН 38-82; Положення про вирішення питань АТУ 1981; Положення про вирішення питань АТУ в АРК 1999; ДБН 360-92; Технічні вказівки по складанню проектів встановлення меж сільських населених пунктів 1991; Вказівки по складанню проектів формування територій і встановлення меж сільських, селищних рад народних депутатів 1991;</p>	<p>межі всіх міст: ВР України</p> <p><u>межі селищ міського типу:</u> обласна рада</p> <p><u>межі інших селищ та сіл:</u> районна рада</p> <p><u>межі селищ та сіл в АРК:</u> ВР АРК</p>	<p>На підставі: довідки з обґрунтуванням потреби встановлення або зміни території населеного пункту; <u>Визначаються:</u> проектом планівки і забудови населеного пункту; генеральним планом населеного пункту; техніко-економічними основами розвитку міста; проектом встановлення меж сільського населеного пункту; планом земельно-господарського устрою території; З врахуванням: схеми або проекту районної планівки; проекти формування територій сільських, селищних рад;</p>

Продовження таблиці 1

1	2	3
<p>2002–2023: Конституція України 1996; Конституція АРК 1998; ЗК України 2001; Закон № 858-VI; Закон № 3613-IV; Закон № 3038-IV; Положення про вирішення питань АТУ 1981; Положення про вирішення питань АТУ в АРК 1999; ДБН 360-92; Постанова № 926; ДБН Б.2.2-12:2019; ДБН. Б.1.1-14:2021; ДБН. Б.1.1-13:2021;</p>	<p><u>межі всіх міст:</u> ВР України</p> <p><u>межі селищ міського типу (до 01.01.2013):</u> обласна рада</p> <p><u>до 01.01.2013 лише межі сіл, а після цієї дати межі селищ та сіл:</u> районна рада з 28.02.2015 також ВЦА з 24.02.2022 також ВА</p> <p><u>межі селищ та сіл в АРК:</u> ВР АРК</p>	<p>На підставі: проекту землеустрою щодо встановлення (зміни) меж населеного пункту; З врахуванням: генерального плану населеного пункту; <u>Інші матеріали:</u> комплексний план; Генеральна схема планування території України; схеми планування території АРК, області (їх частин), району; проект встановлення меж території територіальної громади; детальний плану території (за відсутності зазначеної документації також: проект планівки та забудови населеного пункту)</p>

Література

1. Встановлення меж населених пунктів. Дані Держгеокадастру. 27.01.2020 р. URL: <https://land.gov.ua/vstanovlennia-mezh-naselenykh-punktiv/>
2. Третяк А. М., Другак В. М., Третяк Р. А. Формування адміністративно-територіальних утворень : навчально-методичний посібник. К. : ТОВ ЦЗРУ. 2004. 85 с.
3. Мартин А. Г. Встановлення меж адміністративно-територіальних утворень: проблеми та напрями їх вирішення. *Землевпорядний вісник*. 2012. № 4. С. 17–23.
4. Ріпенко А. І. Деякі проблемні питання правового забезпечення зміни меж міст в Україні. *Земельне право України: теорія і практика*. 2010. № 7. С. 8–16.
5. Ріпенко А. І., Яремко Ю. І., Песков І. В. Особливості судової експертизи документації із землеустрою щодо встановлення меж адміністративно-територіальних одиниць. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 19. С. 329–339.
6. Земельний кодекс УСРР : постанова ВУЦВК 29.10.1922р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP220002.html
7. Про реченні складання планів наявного розташування й проектів планування міст і селищ міського типу, не передбачені в арт. 1 постанови РНК УСРР з 14.06.1928 р. та людиність яких перевищує 10 000 живців : постанова Наркомвнудсправ УСРР від 24.04.1929 р. ЗЗРПСУ.14.06.1929. № 9. Ст. 39.
8. Про складання і затвердження проектів планування і соціального реконструювання міст та інших населених пунктів СРСР : постанова ЦИК и РНК від 27.07.1933 р. № 70/1219. ЗЗРПСУ СРСР. 16.07.1933. 41. Ст. 243.
9. Конституція (Основний закон) УСРР: постанова ВУЦВК 30.01.1937 р. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>
10. Про передачу деяких питань адміністративно-територіального поділу на вирішення виконавчих комітетів обласних рад депутатів трудящих: постанови Президії Верховної Ради Української РСР від 04.09.1956 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. № 8. Ст. 138.
11. Про розгляд проектів планування населених пунктів в УРСР: постанова РНК від 05.06.1939 р. № 545. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України)*. Фонд 2. Опис 7. Справа 105. Аркуш 42.
12. Про Порядок складання, погодження і затвердження проектів планування міст і селищ УРСР : постанова Ради Міністрів УРСР від 15.06.1955 р. № 777. *Збірник постанов УРСР*. 1955. № 11–12. Ст. 59.
13. Про Порядок затвердження проектів планування та забудови міст УРСР : постанова Ради Міністрів УРСР від 28.09.1955 р. № 1195. *Збірник постанов УРСР*. 1955. № 17–18. Ст. 103.
14. БН 41-58. Правила та норми планування та забудови міст. Затверджені Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по справах будівництва від 01.12.1958 р. М., 1959.
15. БН 107-60. Інструкція по складанню проектів планування та забудови сільських населених пунктів. Затверджені Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по справах будівництва від 16.04.1958 р. М., 1960.
16. БНП П-К.2-62. Планування та забудова населених пунктів. Норми проектування. Затверджені Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по справах будівництва від 07.05.1966 р. М., 1967.
17. БН 345-66. Інструкція по складанню проектів планування та забудови міст. Затверджені Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по справах будівництва від 23.03.1966 р. М., 1966.
18. БНП П-60-75. Часть II. Норми проектування. Глава 60. Планування та забудова міст, селищ та сільських населених пунктів. Затверджені Державним комітетом Ради Міністрів СРСР по справах будівництва від 11.09.1975 № 147. М., 1985.
19. БН 38-82. Інструкція про склад, порядок розробки, погодження та затвердження схем і проектів районної планування міст, селищ та сільських населених пунктів. Затверджені Державним комітетом по справах будівництва та архітектури при Держбудівництві СРСР від 29.12.1982 г. № 379. М., 1983.

20. Положення про порядок перетворення, обліку, найменування та реєстрації населених пунктів, а також вирішення інших адміністративно-територіальних питань в УРСР : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 28.06.1965 р. № 4н06. *Сборник законов Украинской ССР и указов Президиума Верховного Совета Украинской ССР: 1938–1979*. В 2-х т. / сост. З. К. Калинин ; под ред. Я. Я. Колотухин и Ф. Г. Бурчака. Политиздат Украины. 1980. Т. 1. С. 34–40.
21. Земельний кодекс УРСР : Закон Української РСР від 08.07.1970 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07>
22. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР : Указ Президії ВР УРСР від 12.03.1981 № 1654-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10/ed19810312#Text>
23. Земельний кодекс УРСР: Закон Української РСР від 18.12.1990 р. № 561-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12/ed19901218>
24. Земельні відносини в Україні: законодавчі акти та нормативні документи. К. : «Урожай». 1998. С. 603–624.
25. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Фонд 1. Опис 16. Справа 4164. Аркуш 29, 30.
26. Про розширення міської смуги м. Житомира : постанова Президії ВУЦВК від 23.08.1934 р. ЗЗРРСУУ. 09.10.1934. № 27. Ст. 232.
27. ЦДАВО України. Фонд 1. Опис 16. Справа 148. Аркуш 140.
28. ЦДАВО України. Фонд 1. Опис 16. Справа 1882. Аркуш 148, 150.
29. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
30. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
31. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17/ed20221119#Text>
32. Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законів України щодо проведення робіт із землеустрою, пов'язаних із встановленням і зміною меж сіл, селищ, міст, районів: Закон України від 21.06.2012 р. № 5003-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5003-17/ed20130101#Text>
33. Відкрите просторове планування: РМАР. URL: <https://pmap.minregion.gov.ua/index.php?r=map%2Findex&typeAto=region>
34. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
35. Порядок розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації: постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#top>
36. ДБН 2.2-12:2019. Планування та забудова територій. Затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 р. № 104. URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>
37. Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях ДБН Б.1.1-13:2021: наказ Міністерства розвитку громад та територій від 30.12.2021 р. № 366. URL: file:///C:/Users/Windows10/Downloads/DBN_B11-13-2021.pdf
38. Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні ДБН Б.1.1-14:2021 : наказ Міністерства розвитку громад та територій від 30.12.2021 р. № 367. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/dbn-b.1.1-14_2021.pdf
39. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим : Закон України від 23.12.1998 р. № 350-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14#Text>
40. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою в Автономній Республіці Крим : постанова Верховної Ради Автономної Республіки Крим від 19.05.1999 р. № 514-2/99. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KM070115>
41. Потапенко С. А. Особливості вирішення питань адміністративно-територіального устрою військово-цивільними та військовими адміністраціями. *Економіка та право*. 2022. № 4. С. 10–19.
42. ДБН 360-92. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. Затверджено наказом Держкоммістобудування від 17.04.1992 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044481-92#Text>
43. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%805>